

Hem>Lagstiftning och rättspraxis>Nationell lagstiftning

Nationell lagstiftning

Irland

På den här sidan hittar du information om rättssystemet i Irland.

Rättsordningen

1. Rättsinstrument/rättskällor

1.1 Nationella källor

Irlands konstitution (på iriska *Bunreacht na hÉireann*), som trädde i kraft den 29 december 1937, är landets grundläggande rättskälla. I konstitutionen fastställs statens institutioner och statsapparaten och en maktfördelning mellan den verkställande, den lagstiftande och den dömande makten. I konstitutionen garanteras också grundläggande rättigheter som har varit föremål för omfattande tolkning och utveckling från domstolarnas sida. Primärlagstiftningen består av rättsakter som antas av parlamentet (*Oireachtas*), som består av presidenten, överhuset (*Seanad Éirann*) och underhuset (*Dáil Éirann*). Primärlagstiftningen är uppdelad i två delar: rättsakter i syfte att ändra konstitutionen, som måste godkännas av folket i en folkomröstning för att få verkan, offentliga allmänna rättsakter med allmän tillämplighet och privata rättsakter som riktas mot en enskild persons eller en grupp av personers beteende.

Sekundärlagstiftning är en mekanism med vars hjälp parlamentet kan delegera lagstiftningsbefogenheter till en minister eller en viss myndighet. Befogenheten att anta delegerad lagstiftning måste uttryckligen anges i primärlagstiftningen och regleras av strikta villkor. De principer och riktlinjer som ska genomföras måste klart och tydligt anges i huvudrättsakten och strikt följas av den myndighet som antar sekundärlagstiftningen. *Statutory Instruments* är den vanligaste formen av sekundärlagstiftning, men även *Regulations*, *Orders*, *Rules*, *Schemes* eller *Bye-laws* kan förekomma.

Enligt artikel 50 i konstitutionen gäller fortfarande lagar från före 1922 som rör Irland (t.ex. lagar som antagits av det brittiska parlamentet) och åtgärder som antagits av Irlands fristaten (1922–1937), så länge de inte strider mot konstitutionen. De flesta lagar från före 1922 som inte längre var relevanta för Irland upphävdes genom *Statute Law Revision Acts 2005–2012*.

Det irländska rättssystemet är ett sedvanerättssystem (*common law system*). Detta innebär att domarskapad rätt (rättspraxis) är en viktig rättskälla. Enligt doktrinen om prejudikat (*stare decisis*) är en domstol bunden av avgöranden i tidigare mål, särskilt högre domstolars avgöranden. Detta är dock enbart en policy och inte en tvingande oföränderlig regel. Lagstiftningen omfattar regler, allmänna principer, tolkningsregler och maximer. Doktrinen om prejudikat gör åtskillnad mellan *ratio decidendi*, den bindande delen av ett avgörande som måste följas, och *obiter dictum*, förklarande anmärkningar som domaren gör i ett mål angående frågor som uppstått i målet, eller som inte var materiella, eller som uppstått på ett sådant sätt att de inte kräver ett avgörande. *Obiter dictum* har ingen prejudicerande verkan men kan vara övertygande.

1.2 EU-rätten

Eftersom Irland är EU-medlem är EU-rätten en viktig del av den nationella rättsordningen. EU-medlemskapet innebär att konstitutionen och andra nationella lagar är underställda EU-rätten på alla områden där gemenskapen har behörighet. En ändring av konstitutionen krävdes för att göra det möjligt för staten att ansluta sig till EU och för att undvika konflikt mellan bestämmelser i konstitutionen och EU-rätten.

1.3 Internationella källor

Irland är part i många internationella avtal och fördrag, och är medlem av många internationella organisationer. I konstitutionen anges att Irland godtar de allmänt vedertagna internationella rättsprinciper som styr förhållandet mellan stater.

Irland är en dualistisk stat och för att internationella överenskommelser ska ha rättsverkan inom landet, till skillnad från mellan länder, måste parlamentet (*Oireachtas*) införliva dem med den nationella lagstiftningen.

Irland har varit part i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna sedan 1953 och ända sedan dess har medborgare, tack vare landets internationella rättsliga skyldigheter, kunnat åberopa konventionsbestämmelserna inför Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Konventionsbestämmelserna har införlivats med irländsk rätt genom *European Convention on Human Rights Act 2003*.

2. Andra källor

I avsaknad av formella rättsregler kan rättslitteratur åberopas av ombud under en rättegång och av en domstol för att komma fram till ett beslut. Även om det har debatterats om detta överhuvudtaget bör förekomma och dess betydelse eventuellt har minskat de senaste åren har domstolarna gjort gällande naturrätt och naturliga rättigheter i samband med tolkningen av konstitutionen och vid uppräknings av konstitutionella rättigheter som inte uttryckligen föreskrivs i konstitutionen.

3. Rättskällornas hierarki

Konstitutionen utgör grunden för det irländska rättssystemet. Lagstiftning, regeringsbeslut och förvaltningsbeslut och förvaltningspraxis kan prövas för att se om kravet på författningsenlighet är uppfyllt.

I konstitutionen anges dock att den inte kan göra att lagar och åtgärder som är nödvändiga på grund av EU-medlemskapet blir ogiltiga. Detta föreskrivs i artikel 29.4.6 i konstitutionen. EU-rätten har företräde framför all nationell lagstiftning, inklusive konstitutionen. På grund av att det i EU-rätten anges att metoderna för att genomföra denna rätt ska fastställas av nationella processuella krav måste instrument som genomför EU-rätten fortfarande uppfylla de processuella krav som föreskrivs i konstitutionen.

Genom *European Convention on Human Rights Act 2003* fick enskilda möjlighet att göra gällande bestämmelserna i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna inför irländska domstolar. Europakonventionen har införlivats på ett sätt som gör att den är underställd konstitutionen, som fortfarande har företräde. Enligt lagen måste domstolarna, så långt det är möjligt, tolka och tillämpa nationella bestämmelser i enlighet med Europakonventionen. Om nationell lagstiftning inte är förenlig med Europakonventionen utfärdas en förklaring om oförenlighet.

Domstolarna har med stöd av artikel 29.3 i konstitutionen gjort gällande att principerna i internationell sedvanerätt utgör en del av den nationella lagstiftningen, men endast i den utsträckning de inte står i konflikt med konstitutionen, lagstiftningen eller *common law*. Internationella avtal får endast ratificeras om de är förenliga med konstitutionen. I annat fall hålls en folkomröstning.

Lagstiftning kan ersättas eller ändras av senare lagstiftning. Sekundärlagstiftning kan ersättas av primärlagstiftning. Detsamma gäller den delegerade befogenheten att anta sekundärlagstiftning. Sekundärlagstiftning kan dock inte åsidosätta primärlagstiftning. Domstolarna kan upphäva lagstiftning på grund av att den är ogiltig enligt bestämmelserna i konstitutionen (lagstiftning efter 1937) eller att den är oförenlig med konstitutionen (lagstiftningen före 1937). Lagstiftning efter 1937 presumeras vara förenlig med konstitutionen.

Domstolsavgöranden kan ersättas av lagstiftnings- eller konstitutionsbestämmelser och av senare avgöranden från domstolar på samma eller högre nivå.

4. Ikraftträdande av mellanstatliga instrument

Konstitutionen i dess ursprungliga form var inte förenlig med gemenskapsrätten. Det föreskrevs t.ex. att parlamentet (*Oireachtas*) var ensamt lagstiftningsorgan i landet. Därför infördes ändringar i konstitutionen som innebär att ingen lag eller åtgärd som är nödvändig på grund av EU-medlemskapet kan ogiltigförklaras. Det har dock hävdats att om EU-rättens omfattning och syften skulle ändras, t.ex. genom ett nytt fördrag, måste folket få ta ställning till detta i en folkomröstning. Om ett nytt fördrag godkänns av folket kommer en bestämmelse att införas som bekräftar att staten får ratificera ett sådant fördrag. Om EU-rätten kräver införlivande i nationell lagstiftning sker detta genom primärlagstiftning eller i de flesta fall genom att regeringen eller en minister antar sekundärlagstiftning i form av *Statutory Instruments*.

Enligt konstitutionen blir internationella avtal en del av den nationella lagstiftningen om parlamentet (*Oireachtas*) slår fast att så ska bli fallet. Detta sker vanligtvis genom lag och ett exempel är *European Convention on Human Rights Act 2003*, som införlivade konventionen med nationell rätt, vilket fått till följd att enskilda kan göra gällande konventionsbestämmelserna inför inhemska domstolar.

5. Myndigheter som har rätt att anta rättsregler

I konstitutionen anges att parlamentet (*Oireachtas*), som består av *Dáil* (underhuset), *Seanad* (överhuset) och presidenten, har "ensam och exklusiv befogenhet att anta lagar", med förbehåll för de skyldigheter som EU-medlemskapet ger upphov till enligt konstitutionen. Lagförslag i form av en *Bill* måste undertecknas av presidenten för att bli lag och få verkan. Om presidenten är tveksam till huruvida den föreslagna lagstiftningen är förenlig med konstitutionen kan han eller hon sammankalla statsrådet och vid behov hänskjuta lagförslaget till Högsta domstolen för att i enlighet med artikel 26 i konstitutionen fastställa huruvida förslaget är förenligt med denna. .

Som redan påpekats får parlamentet (*Oireachtas*) delegera lagstiftningsbefogenheter till en minister eller annan myndighet och denna befogenhet begränsas strikt av delegeringsinstrumentet. EU-direktiv genomförs vanligtvis i form av *Statutory Instruments* utfärdade av en minister. Lagstiftningsbefogenheten kan delegeras till en rad olika organ, t.ex. ministrar, lagstadgade nämnder, halvstatliga organ, tillsynsorgan, expertorgan och lokala myndigheter.

Enligt konstitutionen ansvarar regeringen för yttre relationer och får underteckna internationella avtal och fördrag och ansluta sig till internationella organisationer, med förbehåll för de krav som anges i konstitutionen.

Enligt common law-systemet är domarskapad rätt bindande.

6. Processen för att anta rättsregler

6.1 Konstitutionen

Första steget för att ändra konstitutionen är, enligt artikel 46, att lägga fram ett lagförslag (*Bill*) i parlamentets underhus (*Dáil*). Lagförslaget måste antas av parlamentets båda kamrar och därefter får folket i en folkomröstning säga ja eller nej till förslaget. Enligt artikel 47.1 anses förslaget ha godkänts av folket om en majoritet av de röstande röstar för att det ska antas. Sådana lagförslag ska ha rubriken "lag om ändring av konstitutionen" och får inte innehålla något annat förslag. Om förslaget godkänns av folket måste presidenten underteckna det och "vederbörligen tillkänna det som lag".

Enligt artikel 47.2 läggs veto in mot ett förslag som har gått till folkomröstning och som inte rör en ändring av konstitutionen om en majoritet av de röstande röstar mot förslaget och antalet röster mot förslaget uppgår till minst en tredjedel av de röstberättigade.

6.2 Lagstiftningsförfarande

Första steget vid antagandet av primärlagstiftning är vanligtvis att ett lagförslag läggs fram i någon av parlamentets kamrar. Varje lagförslag som läggs fram i underhuset (*Dáil*) måste skickas till överhuset (*Seanad*) och ändringsförslag kan läggas fram som underhuset är skyldig att pröva. Om ett lagförslag läggs fram och antas i överhuset och senare ändras av underhuset anses det ha lagts fram av underhuset och måste skickas tillbaka till överhuset för prövning.

Innan ett lagförslag offentliggörs måste det ha godkänts av parlamentets båda kamrar och undertecknats av presidenten för att bli lag. Under lagstiftningsprocessen kan ändringsförslag läggas fram till ett lagförslag i både underhuset (*Dáil*) och överhuset (*Seanad*). Konstitutionen befäster emellertid överhögheten hos det folkvalda underhuset (*Dáil*). I artikel 23 föreskrivs att om överhuset (*Seanad*) har avvisat eller ändrat ett lagförslag mot underhusets vilja har underhuset möjlighet att inom 180 dagar anta en resolution i vilken det fastställs att lagförslaget anses ha antagits av båda kamrarna. Överhuset har makt att försena ett lagförslag i upp till 90 dagar men har inte makt att förhindra förslaget från att bli till lag eller ändra det utan underhusets samtycke.

De flesta lagförslag läggs fram i underhuset (*Dáil Éireann*) av en minister.

Ekonomiska lagförslag (t.ex. lagförslag som rör införande, upphävande, nedsättning eller ändring eller reglering av skatter och lagförslag som rör en utgift för statskassan) kan endast läggas fram och antas av underhuset. Denna typ av lagförslag skickas till överhuset för "rekommendationer".

Sista steget i lagstiftningsprocessen är att presidenten undertecknar lagförslaget, som omvandlar förslaget till lag. Presidenten får, efter samråd med statsrådet, hänskjuta ett lagförslag eller en viss del av ett lagförslag till Högsta domstolen så att den kan avgöra om förslaget är förenligt med konstitutionen. Detta kallas ett artikel 26-hänskjutande. Om Högsta domstolen beslutar att lagförslaget är förenligt med konstitutionen kan det aldrig mer bestridas i domstol som författningsstridigt och presidenten är skyldig att underteckna lagförslaget. Om det beslutas att lagförslaget strider mot konstitutionen får presidenten inte underteckna det.

6.3 Sekundärlagstiftning

I en huvudrättsakt anges i regel att den delegerade lagstiftning som tillåts kan annulleras eller godkännas av parlamentet (*Oireachtas*). Vanligtvis anges dock att ett instrument ska "föreläggas" den ena eller båda av parlamentets kamrar, som kan annullera det inom en föreskriven frist. All sekundärlagstiftning som genomför EU-åtgärder omfattas av denna annulleringsmekanism. Efter att de antagits måste vissa lagstiftningsinstrument deponeras i anvisade bibliotek och ett meddelande om att de antagits måste offentliggöras i det irländska officiella kungörelseorganet *Iris Oifigiúil*.

6.4 Internationell rätt

Regeringen får underteckna internationella fördrag eller avtal eller ansluta sig till internationella organisationer. Det har dock hävdats att regeringen inte får göra detta om det skulle begränsa parlamentets exklusiva lagstiftningsbefogenheter eller på något annat sätt åsidosätta konstitutionen. Domstolarna har därför slagit fast att fördrag som ändrar Europeiska unionens omfattning och syften inte får godkännas av regeringen förrän de har godkänts av folket i en folkomröstning.

7. Ikraftträdande av nationella regler

Ändringar till konstitutionen träder i kraft efter att de har godkänts av folket och det lagförslag där ändringen föreslås har undertecknats av presidenten.

Ett lagförslag (*Bill*) blir till lag den dag det undertecknas av presidenten och träder i kraft den dagen, om inte annat föreskrivs i lagen. Presidenten undertecknar i regel inte ett lagförslag tidigare än den femte dagen eller senare än den sjunde dagen efter det att det har förelagts för undertecknande. I en lag kan det anges när lagen ska träda i kraft eller att en minister ska fatta ett beslut om ikraftträdande (sekundärlagstiftning) för att lagen, eller en del av lagen, ska träda i kraft. Presidenten är skyldig att kungöra ett lagförslag genom att offentliggöra ett meddelande i *Iris Oifigiúil* om att förslaget har blivit lag.

I sekundärlagstiftning anges vilken dag den träder i kraft.

Domstolsavgöranden får vanligtvis verkan samma dag de meddelas.

8. Sätt att lösa konflikter mellan olika rättskällor

Det ankommer på domstolarna att lösa eventuella konflikter mellan olika rättskällor.

Med förbehåll för EU-rätten är konstitutionen den grundläggande lagen i Irland och har företräde framför andra lagar vid eventuella lagkonflikter. Enligt artikel 34 i konstitutionen kan enskilda bestrida konstitutionens giltighet inför *High Court*. Ett sådant beslut kan överklagas till Högsta domstolen. Enskilda kan även göra gällande att staten genom sina åtgärder har åsidosatt deras konstitutionella rättigheter eller det konstitutionella förfarandet.

Lagstiftning som antagits efter 1937 antas vara förenlig med konstitutionen tills motsatsen slås fast.

Det kan uppstå situationer där bestämmelser i konstitutionen, särskilt bestämmelser om grundläggande rättigheter, i viss grad kan stå i konflikt med andra bestämmelser. Domstolarna har använt sig av flera mekanismer för att fatta beslut i dessa ärenden, inklusive ordagrann eller grammatisk tolkning, ett historiskt synsätt, tolkning utifrån syfte och bibehållen verkan, doktrinen om proportionalitet, hierarkin mellan olika rättigheter och ett synsätt som grundas på naturrätt och naturliga rättigheter.

Det har funnits tillfällen då en folkomröstning har hållits om en ändring av konstitutionen på grund av att domstolarna har avgjort eller tolkat en konstitutionell fråga på ett impopulärt sätt.

Om en enskild hävdar att hans eller hennes rättigheter enligt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna har åsidosatts av lagstiftning kan han eller hon begära ett intyg om oförenlighet från domstolarna.

EU-rätten har konstitutionell immunitet eftersom det i konstitutionen fastställs att den inte kan göra några lagar eller åtgärder som är nödvändiga på grund av Irlands EU-medlemskap ogiltiga, även om det vid genomförandet av dessa lagar eller åtgärder är nödvändigt att följa konstitutionen.

Utöver de konstitutionella aspekterna ska den delegerade lagstiftningens giltighet även bedömas baserat på huruvida den är förenlig med huvudrättsakten.

Mer information om Irlands rättssystem, lagstiftning och konstitution finns på följande webbplatser:

- <https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-the-aoiseach>
- <https://www.courts.ie/judgments>
- <https://www.irishstatutebook.ie>
- <http://www.bailii.org>

Senaste uppdatering: 16/04/2024

Sidans nationella språkversion sköts av respektive medlemsland. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Europeiska kommissionen fritar sig från allt ansvar för information och uppgifter i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.